

Dags för flexibla lönerelationer!

I en marknadsekonomi har lönerna två funktioner. Den ena är att fördela arbetskraften mellan olika verksamhetsområden så att produktivitet och realinkomstutveckling främjas. Den andra är att fördela arbetsinkomsterna mellan olika löntagare. I vårt land är debatten om löner och samhällsekonomi nästan helt fokuserad på den senare aspekten; löner och löneskillnader framställs vanligen som en fråga om rättvisa utan närmare samband med arbetsmarknadsläget. De lönekrav som förs fram och till stor del genomdrivs i avtalsrörelserna grundas på rättviseskäl och uppfattningar om vilken realinkomst olika löntagarkategorier *bör* ha. Frågan om vilken lönenivå och lönestruktur som bäst skulle gagna realinkomstutvecklingen på längre sikt ägnas i regel ett ganska förstrött intresse.

Följden har blivit en starkt utjämnad men från produktivitetssynpunkt felaktig lönestruktur, cementserad av följksamhetsklausuler i avtalen samt en alltför snabb allmän löneökningstakt. Den stela lönestrukturen bestyrks bl a av en nära nog permanent brist på yrkesarbetare i industrin och en hög arbetslöshet bland ungdomar. Den alltför snabba löneökningstakten har lett till en rad devalveringar under senare år. Man kan utan vidare hävda att stagnationen och den bristande anpassningsförmågan i den svenska ekonomin till stor del har sin grund i de krafter som styr lönebildningen. Bättre marknadsanpassning av lönerna och ökad flexibilitet i lönestrukturen borde därför vara ett

centralt mål i den ekonomiska politiken.

Det saknas inte förslag till reformering av den svenska lönebildningen. En typ av förslag kan rubriceras som statlig inkomstpolitik. Innebörden är att regeringen skall gripa in i och styra avtalsrörelserna. Logiken är enkel och slående: Om regeringen skall bära ansvaret för sysselsättningen, bör den också få styra lönebildningen. Personligen tror jag dock att den statliga inkomstpolitikens möjligheter är mycket begränsade. Man kan möjligen få kontroll över den allmänna lönenivåns utveckling, vilket i och för sig är värdefullt. Problemen med den stela och felaktiga lönestrukturen kan dock knappast lösas genom statlig reglering av lönerna.

Den andra typen av reformförslag går ut på att ge arbetsmarknadens parter ett större ansvar för konsekvenserna av de avtal som de träffar. Logiken är ungefär densamma som i fallet med inkomstpolitik: Om regeringen inte får styra lönebildningen, kan den heller inte ta ansvar för sysselsättningen. I praktiken är det naturligtvis svårt att avgöra hur mycket av arbetslösheten som beror på alltför stora löneökningar. Ändå tror jag att denna typ av reformer kan bidra till att hålla tillbaka löneökningstakten. Problemet med den rigida och produktivitetshämmande lönestrukturen torde dock kräva ytterligare förändringar.

Det finns säkert inga enkla åtgärder som förmår lösa dessa problem. Oavsett vilken väg man vill gå är det dock nödvändigt att synen på löner

och löneskillnader undergår en betydande förändring. Exempelvis kan regeringen ta på sig den pedagogiska uppgiften att förklara vilken betydelse som en flexibel lönestruktur kan ha för sysselsättning, produktivitetstillväxt och realinkomstutveckling i en dynamisk ekonomi. Genom att bättre än i årets avtalsrörelse utnyttja sin ställning som stor arbetsgivare kan denna pe-

dagogik göras mycket påtaglig.

Föränderliga lönerelationer mellan olika yrkesgrupper och regioner behöver inte betyda ökade inkomstklyftor. Men ett envist fasthållande vid en rigid och föråldrad lönestruktur i en föränderlig värld är ett hot mot den svenska välfärden.

Lars Bergman